

Telegraful Român

Apare Marția, Joia și Sâmbăta.

ABONAMENTUL:

Pentru Sibiu pe an 14 cor., 6 luni 7 cor., 3 luni 3 cor. 50 fil.
Pentru monarhie pe an 16 cor., 6 luni 8 cor., 3 luni 4 cor.
Pentru străinătate pe an 24 cor., 6 luni 12 cor., 3 luni 6 cor.

Abonamentele și inserțiunile să se adreseze

Administrației ziarului «Telegraful Român», Sibiu, str. Măcelarilor 45.

Correspondențele

să se adreseze Redacției «Telegrafului Român», str. Măcelarilor Nr. 45.
Scrisori nefrancate se refuză. — Articoli nepublicați nu se înapoiază.

INSERȚIUNILE:

Pentru odată 14 fil., — de douăori 24 fil., — de trei ori 30 fil.
rândul cu litere garmond.

Nr. 7797/917. Școl.

Concurs.

Din fondurile arhidiecezane sunt vacante următoarele stipendii, — pentru conferirea cărora se publică concurs cu termen de 30 de zile dela prima publicare în ziarul «Telegraful Român».

I. Din fondul Moga. Un stipendiu de 1000 (Una mie) coroane, pentru studii juridice sau filozofice la universitate.

II. Din fundațiunea «Francisc Josif»: 3 stipendii de câte 100 cor. pentru studenți din școalele medii.

III. Din fundațiunea Coloea: 2 stipendii de câte 100 cor. pentru studenți din școalele medii.

Cererile de concurs sunt a se adresa Consistorului arhidiecezan, provăzute cu următoarele documente în original:

1. Extras din matricula de botez;
2. Testimoniu din anul școlar trecut 1916/917;
3. Atestat de paupertate;
4. Alte eventuale documente recomandatoare.

Sibiu, din ședința Consistorului arhidiecezan, ca senat școlar, ținută la 12 Octomvrie 1917.

Consistorul arhidiecezan.

Influența reformatiunii

asupra bisericii românești din Ardeal în secolul XVI.

De Dr. Ioan Lupaș.

(Urmare).

E lucru firesc, că trăind Românii ardeleni în contact neîntrerupt cu sașii luterani și cu maghiarii calvini, reformatiunea religioasă a trebuit să aibă și asupra vieții lor bisericesti oarecare influență. Mai întâi sașii au cercat să-i îndemne și pe români a primi învățăturile lui Luther. De aceea au tipărit în limba română la Sibiu în anul 1544 un catehism cu astfel de învățături. E cea dintâi carte tipărită în limba română. Nu se știe însă, cine o va fi tradus, dar e sigur, că a fost tipărită la Sibiu în prima jumătate a anului 1544.¹ Succesorul lui Honterus în parohia din Brașov, Valentin Wagner a tradus și în limba grecească un astfel de catehism și l-a tipărit în Brașov la 1550.²

În Brașov s'a continuat, cu sprijinul sașilor, tipărirea cărților românești prin diaconul Coresi, venit din Târgoviște. La 1560/61 a tipărit un *Evangeliar*, stăruind pentru introducerea limbii române în slujba bisericii, căci — după cuvântul apostolului Pavel — «mai bine e a grăi cinci cu-

vinte cu înțeles, decât 10 mii cuvinte neînțelese în limbă străină».

Sunt scriitori, cari afirmă, că Românii nu ar fi voit să primească nimic din roadele curentului cultural al reformatiunii³ și că preoții și arhierii lor s'ar fi împotrivit pretutindeni chiar și introducerii limbii românești în biserică. Din această afirmațiune numai atâta corespunde adevărului istoric, că dela ceremoniile religioase și dogmele credinței *poporul român* nu s'a abătut. Însă înnoirea adusă de reformatiune prin introducerea limbii române a fost primită cu bucurie de mulți preoți și vlădici luminați. Chiar și despre catehismul tipărit la 1544 în Sibiu se zice, că a fost prețuit din partea multor preoți români ca un lucru sfânt și din partea multora a fost disprețuit cu totul.⁴ Disprețul celor din urmă era motivat prin faptul, că învățătura acestui catehism admitea numai două dintre sfintele taine: botezul și cuminecătura. Iar ceice l-au primit ca pe un lucru sfânt, s'au bucurat, numai fiindcă le-a fost dat să vadă și o carte românească, pe care să o înțeleagă toți. Coresi încă spune, că preoții se jeluiau pentru lipsa cărților românești. În epilogul cărții «*Tâlcul Evangheliilor*» din 1564 scrie Coresi, că a văzut «jelania a mulți preoți de tâlcul evangheliilor, ca să poată și ei propovedui și a spuue oamenilor învățatură după cetitul evangheliei; așa am aflat — continuă el — aceste tâlcuri ale evangheliilor pe dumineci peste an, scoase din scriptura prorocilor și apostolilor, și celor sfinți părinți; și dacă am cetit bine, am ispitit și socotit și am aflat că toate tâlcuesc, adeverează și întăresc cu *scriptura sfântă*, și mie tare plăcură, și am scris cu tiparul vouă, fraților».⁵ Iar judele brașovean Luca Hirscher arată în epistola sa din 1582, că el a pus să se tipărească în limba română *Evangelia cu învățatură (Cazania)*, care s'a răspândit în număr mare de exemplare, și în Ardeal și în principatele române, *cu știrea și învoirea vlădicilor*. Deci și aceștia trebuie ușurați de învinuirea ce li s'a adus, că ar fi încercat să împedecă pătrunderea limbii românești în biserică. Ei se împotriveau numai pornirii de a se răspândi învățături greșite și potrivnice cu credința bisericii răsăritene. De aceea în prefața acestei cărți, tradusă cum știrea «arhimitropolitului *Serafim*» din Târgoviște, și dată la tipar numai după ce Luca Hirscher s'a sfătuit cu luminatul mitropolit,

¹ «... Valachi nihil de hoc lumine participabant, quorum sacrificii, nimis indocti et vix cantinuculas suas consuetas legere valentes, novos ritus et dogmata respuebant, suaque quae hactenus crediderant, constanti animo retinebant et adhuc retinent». M. G. Haner: *Historia ecclesiarum Transilvanicarum*. Francofurti et Lipsiae 1694, p. 205.

² «Et multi ex sacerdotibus amplectuntur eum libellum, tamquam sacrosanctum, multi autem prorsus contemnunt», scrie preotul din Bistrița Albert Wurmloch la 1546 către Ioan Hess din Breslau (Karácsonyi és Kollányi: *Egyháztörténelmi emlékek a magyarországi hitújítás korából*, Budapest, vol. IV p. 522).

³ Bianu-Hodoș: *Bibliografia română veche* I, p. 51.

marele Ghenadie din tot ținutul Ardealului și al Orăziei și cu mult cliros de preuți, ce le trebuia această carte — e susținută și apărută cu stăruință și cu puternice dovezi din sfânta Scriptură învățătura cea veche: *Credința fără de fapte moartă este, față de înnoirea protestantă, că numai prin credință se va mântui omul, nu și prin fapte*. Căci apostolul Iacob scrie: «Cum este trupul fără suflet mort, așa și credința fără fapte moartă este». De altă parte e recunoscut aci și adevărul că «mare lucru este credința și fără de ea nimeni nu se poate mântui, ci încă nici fapta nu e de ajuns, ci trebuie și *viață dreaptă și curată*... precum și nevoiță multă celui ce vrea să între întru împărăția cerului». Autorul acestei prefețe este, probabil, însuș mitropolitul Ghenadie I, care și în epilogul cărții tipărite cu un an mai înainte (*Sbornic 1580*, tipărit de Coresi, în *Sasșeș*) spunea, că a văzut în timpul din urmă «*din partea popoarelor de altă credință mare stricăciune și cădere a sfintelor biseric*».⁷

La 1564 a tipărit Coresi *Tâlcul Evangheliilor și Moltivelnicul* tot în Brașov, unde apărură peste alți 6 ani și o *Psaltire*. Cheltuiala pentru tipărirea celor două cărți din 1564 o poartă nobilul calvin Forró Miclăuș. În tâlcuirea evangheliei lui Luca, cap. 17, se zice: «Acolo la biserică, să spue cuvântul lui Dumnezeu, sfânta Evanghelie în limba, pe care o grăesc oamenii, să putem înțelege noi mișelamea (oamenii de rând). Ce folos e lor, dacă popa grăește în limbă străină, Românilor sârbește, de nu înțeleg, sau pe altă limbă, ce nu vor înțelege ascultătorii». Tot în această carte se cuprind și unele atacuri contra preoției și ierarhiei, care, după învățătura reformatiunii, nu mai avea rost, proclamând aceasta principiul preoției universale. De aceea se spun în învățătura a 4-a a săptămânei a 5-a din post următoarele: «Cristos zice: Voi știți, că domnii lumii domnesc și mai marii au putere. Nu așa să fie între voi. Aici Cristos osebește cinstea și lucrul apostolilor și oamenilor de biserică, cum sunt popii, patriarhii, vlădicii, episcopii și tot felul de preoți — dela împărații, craii, voivozii și tot felul de dregători aceștei lumi. Lor au lăsat Dumnezeu aice să domnească pre noi și să biruiască lumea cu dreptate, cu milă și cu judecată dreaptă; iară oamenilor de biserică n'au lăsat domnia, să domnească în chipul altor Domni... Greși dar papa dela Roma și mă tem că fu el un Anticrist, cum cunoaștem din Scriptura sfântă, unde se ridică peste toată lumea și calcă supt picioare toți împărații și craii și domnii despre pământ... Greșesc și acum papii, patriarhii, vlădicii, episcopii, egumenii, carii umblă în chipul domnilor și mai marilor». Astfel de atacuri, firește, nu puteau să fie pe placul arhierilor și preoților. De aceea ei nici nu le vor fi cetit în biserică

⁶ Bibl. rom. veche I, p. 90.

⁷ Ibidem pag. 84.

înaintea obștii, ci vor fi trecut repede peste ele. Coresi însuși cearcă a se scuza la sfârșitul cărții, scriind: «unde ceartă această carte pe vlădici, episcopi, popi, călugări și pe domni, nu ceartă pe cei buni, ci pe cei răi».

Dacă s'a pornit din partea episcopilor și preoților români împotrivire contra reformatiunii, această împotrivire era îndreptată mai ales contra învățăturilor greșite, cari nu se potriveau cu credința cea veche; nu însă contra limbii române, în care erau înveșmântate acele învățături. De aceea este de necrezut afirmațiunea unui scriitor maghiar, care spune, că mai târziu în secolul al XVII-lea, principele ardelean Mihail Apaffy ar fi tăiat capul unui preot român, care s'a împotrivit a ținea slujbă românească credincioșilor săi români.⁸ Că limba română a pătruns în slujba bisericii, că s'au găsit chiar episcopi și preoți, cari au primit o parte din învățăturile reformatiunii, dovedesc în deajuns hotărârile dietelor ardeleni și alte documente istorice din jumătatea a doua a veacului al XVI-lea.

(Va urma).

Rolul și chemarea

preotului român în armată,

de Ioan Dăncilă, preot campestru ort. român.

IV.

Un splendid teren de muncă i se îmbie preotului din garnizoane întru trezirea și desvoltarea nobilului sentiment al iubirii deapropelului. Iubirea între camarazi se pretinde dela toți cei din armată, baza și-o are însă în cultura sufletelor alese. Îndeosebi în aceste timpuri grele, când recruții, fiii noștri sufletești de azi, luptătorii vâjosi de mâne, nu pot ști căruia ce soarte îi este prescrisă, trebuie să fie în aceste direcție cultivăți și preparați sufletește, sădindu-se în inimile lor bunăvoință și milă față de alții.

În sfera activității noastre cade datorința cultivării simțului de subordinațiune perfectă, împreună cu încredere și iubire din partea recrutului față de superiorii și comandanții săi. Când recrutul aude dela preotul său, cum acesta, bazat pe legile credinței noastre, de repeți ori explică datorința noastră a tuturorora de a fi necondiționat supuși față de comandanții noștri, atunci el ascultând cuvântul nostru, care-l face atent, că supunerea și ascultarea o cere jurământul dat, va arăta supunere și ascultare nu numai prin fapte, ci sufletul lui va fi pătruns pe lângă aceasta și de o încredere și alipire perfectă față de ofițerii săi, lucru pe care dacă îl ajungem, am contribuit la opera *întăririi legăturilor interne* ale armatei cu o puternică zală.

Astfel conlucrăm noi prin nobilitarea sentimentelor, prin ridicarea

⁸ «... historicum, hogy Apaffy Mihály egy oláh pópának fejét vétette ki vonakodott oláh híveinek oláh misét mondani». Dr. Réthy László: «*A m. irodalom s az oláhok*» în *Hunfaly-Album*, Bpest 1891, pag. 152.

Publicațiune.

Consistorul arhidiecezan dă în arândă moșia sa de pe hotarul comunelor Icelandul mare și Bodoni în mărime de 681 jugere pătrate pe 6 ani, cu începere din 1 Ianuarie 1918, până în 31 Decembrie 1923.

Esarendarea se face prin *oferte în scris* — cari se pot înainta și preda la mâna delegatului consistorial, referentul Nicolae Ivan, — Vineri la 10/23 Noembrie dela orele 3 până la 5 p. m. în biroul acelui referent, *sigilate* — conținând o adevărată dela cassa arhidiecezană ca reflectantele a depus vadiul de 4000 coroane — în număr ori în hârtii de valoare, și o declarație, că cunoaște condițiile de licitare și se supune aceluia întru toate. Condițiile de licitare se pot vedea în biroul referentului dela ziua publicării până la ziua licitațiunii, eventual se și pot decopia.

Sibiiu, la 20 Octomvrie 1917.

Consistorul arhidiecezan.

Concurs.

Pentru întregirea postului al II-lea de paroh din parohia de cl. I din *Orăștie*, se publică concurs cu termen de 30 zile dela prima publicare în «Telegraful Român».

Emolumentele împreunate cu acest post sunt cele fasonate în coala B.

Reflectanții au a înainta petițiile de concurs, instruite conform normelor în vigoare subsemnatului oficiu protopresbiterial, având a se și prezenta — cu prealabilă încunoștiințare — la biserică pe timpul serviciului divin, spre a-și arăta dexteritatea în serviciile preoțești.

Concursurile sosite după expirarea termenului nu se vor considera.

Orăștie, la 15 Octomvrie 1917.

Oficiul protopresbiterat gr.-or. rom. al tractului Orăștie în conțelegere cu comitetul parohial.

Vasile Domșa, protopresbiter.

Concurs.

Pentru întregirea postului de paroh din parohia de clasa a III-a Sâncraiu cu filia *Calanul mic* din protopresbiteratul Hunedoara, prin aceasta se publică concurs cu termen de 30 zile dela prima publicare în «Telegraful român».

Emolumentele împreunate cu acest post sunt cele fasonate în coala B. pentru întregirea dotațiunii dela stat.

Cererile instruite conform normelor în vigoare să se înainteze la subsemnatul oficiu protopresbiterial în termenul deschis, iar reflectanții să se prezinte — cu prealabilă încunoștiințare a subsemnatului — în parohie, spre a face cunoștință cu poporul.

Hunedoara, la 11/24 Octomvrie 1917.

Oficiul protopresbiterat gr.-or. rom. al tractului Hunedoara în conțelegere cu comitetul parohial.

Dr. Cornel Popescu, protopop administr.

Deschidere de prăvălie.

Aduc la cunoștința prea onoratului public, că am deschis pe **Promenada Bretter**, în palatul consistorial, în Sibiiu, o

Prăvălie de ceasornice.

1-2 (224)

Primesc în această ceasornicărie

toate felurile de reparaturi de oroloage,

cu prețurile cele mai ieftine.

Pentru executare promptă și perfectă se garantează.

F. SCHNEIDER, ceasornicar.

Concurs.

Pentru întregirea postului de capelan temporal în parohia de cl. II *Toltea mare* și filia *Toltea mică*, din protopresbiteratul Orăștie, se publică concurs cu termen de 30 zile dela prima publicare în «Telegraful Român».

Emolumentele împreunate cu acest post sunt cele fasonate în coala B. pentru întregirea dela stat, în proporția statorită în ședința comitetului și sinodului parohial din 1 Octomvrie 1917. aprobate de Veneratul Consistor sub Nr. 7649 Bis.

Concurenții să-și înainteze cererile, instruite cu documentele prescise pentru preoți cu pregătire superioară la subscrisul oficiu în termenul arătat, și să se prezinte în vre o Duminică sau sârbătoare în biserică, cu prealabila încunoștiințare a subscrisului, spre a oficia, cânta sau predica.

Orăștie, la 1 Octomvrie v. 1917.

Oficiul protopresbiterat gr.-or. român al tractului Orăștie, în conțelegere cu comitetul parohial.

Vasile Domșa, protopop.

S'a pierdut

din hotarul comunei Bungard, comitatul Sibiiu, o **eapă**, de 6 ani, de culoare roșie, la piciorul stâng dinainte osul mort, pată albă în frunte, coada de jumătate retezată. — Cine o va afla, să înștiințeze pe jos semnatul locuitor în Bungard și va primi o resplăta de 50 coroane.

(223) 1-3 Lina George Bucurenciu.

Cursul de scris cu mașina se începe în 15 Noembrie a. c. Adresa la administrația foii. (221) 2-3

A apărut și se află de vânzare la Librăria arhidiecezană:

Conlucrarea omului cu Dumnezeu.

Predici

de **Mihai Păcățian**, protopresbiter

și alți preoți din ppresbiteratul B. Comloșului.

Prețul 3 cor., plus 12 fil. porto.

A apărut și se află de vânzare la Librăria Arhidiecezană:

Despre caritatea creștinească.

Trei predici

de Abatele **Metodiu Zavoral.**

Prețul: 30 fileri plus 10 fileri porto. Se vinde pentru scopuri culturale-filantropice.

A apărut

în editura Comisiunii administrative a tipografiei arhidiecezane

Carte de rugăciune,

în care se cuprinde: Rugăciune de dimineață; rugăciunea sfintei Treimi; rugăciune către Dumnezeu Fiul; Psalmul „Miluește-mă Dumnezeule”, etc.; rugăciunile mesei; Simbolul credinței; rugăciune de seara; rugăciune către Dumnezeu Tatăl; rugăciune către născătoarea de Dumnezeu; rugăciunea sfintei cruci rugăciune către domnul nostru Iisus Cristos și rugăciune la nenorociri și alte necazuri.

Se află în depozit spre vânzare la Librăria arhidiecezană, și se vinde legată în culoare roșie și vânătă cu 40 fileri.

Format plăcut, mic, pentru a se putea purta și în buzunar.

Preoților, profesorilor și învățătorilor, la comanda de cel puțin 50 exemplare, pe lângă achitarea prețului sau expedarea cu rambursă, li se dă 20% rabat.

Este o carte de rugăciune foarte corespunzătoare nu numai pentru trebuințele sufletești ale ori căruia creștin, ci și ca dar la copii, precum și pentru ostașii din rezboi, atât după cuprins, cât și după format și exterior.

A apărut:

în editura Comisiunii administrative a tipografiei arhidiecezane

Rânduiala Liturgiei

și

Carte de rugăciune

pentru tinerimea gr.-or. ort. română

în care se cuprind: Rânduiala liturgiei; rugăciune de dimineață; rugăciunea sfintei Treimi; rugăciune către Dumnezeu Fiul; psalmul 50 „Miluește-mă Dumnezeule” etc.; Simbolul credinței; tropare de cerere; rugăciunea sfântului Efreim; rugăciunile mesei; rugăciune de toate zilele către Născătoarea de Dumnezeu; rugăciune către sfântul Nicolae; rugăciune înainte de mărturisire; rugăciune înainte de împărtășirea cu s. cuminăcătura ale marelui Vasilie și Ioan gură de aur; rugăciuni după împărtășirea cu s. cuminăcătura; rugăciunile de seara și rugăciunea cinstitei cruci.

Se află în depozit spre vânzare la Librăria arhidiecezană, și se vinde legată frumos, în culoare roșie, cu 60 fileri.

Format plăcut, mic, pentru a se putea purta și în buzunar

Revanzătorilor li se dă rabat 20%.

A apărut și se găsește de vânzare la Librăria Arhidiecezană în Sibiu Nagyszeben:

Calendarul arhidiecezan pe anul 1918

și cuprinde o bogată materie de citit, din care amintim următoarele: Putere și iscusință, povestire înduioșătoare din vremea împăraților dela Roma. Domnitorul nostru Carol IV. La moartea lui Titu Maiorescu. Scăpat din mâinile rușilor, întâmplări din război, spuse de Aurel Crenian. Unul care promite, însemnări despre poetul G. B. dela «Drapelul». Tatăl orfanilor, o aleasă povestire. Fluierul lui Pinteș, din popor, cu versuri frumoase de St. O. Iosif. Cartea ursitei, fapt cu învățătură. Despre poame. Păstrarea sănătății, povește prețioase. Pentru economi: despre nutrețuri potrivite, câteva boale de animale ș. a. Pedepsirile copiilor, sfaturi de trebuință neapărată pentru părinți. Gânduri, ghicitori, glume ș. a.

Calendarul arhidiecezan pe 1918 este împodobit și cu șapte chipuri interesante din război, și adică: Profesorii dela gimnaziul gr.-or. român din Brașov, căzuți în război: Al. Bogdan, V. Micula și D. Nistor; apoi: adăposturi de trupe austro-ungare; mitralieră în poziție, și figuri de albanezi dela Scutari. — În celelalte părți ale Calendarului sunt: Cronologia, zilele și lunile de peste an, mersul vremii, Casele domnitoare, tarifele nouă de poștă și de timbre, însemnarea târgurilor, aranjate după alfabet și luni. Extras din catalogul librăriei arhidiecezane despre depozitul de cărți bisericesti, școlare, regulamente, blanchete și icoane.

Calendarul s'a tipărit în două ediții: o ediție cu Șematismul bisericii ort. rom. din Ungaria și Transilvania, cu evidența pentru oficiile protopresbiterale, parohiale, cateheți și învățători, și o altă ediție, fără șematism.

Șematismul se vinde și în broșură separată, cu 1 Cor. plus portopostal 20 fil.

Atât librăriilor, cât și particularilor, pentru desfacere se dă rabat.

Prețul: { Ediția cu Șematism 2 Coroane plus portopostal 20 fileri. „ fără „ 1 Cor. 20 fil. „ „ 20 „

: : : Cu trimitere recomandat portopostal 40 fileri. : : :

„Biblioteca Șaguna“

Redactată de Dr. I. Lupaș, Săliște.

Nr. 16-36.

Mângăiați poporul!

Cuvântări bisericesti

de

Dr. Ioan Lupaș

și alți preoți din protopopiatul Săliștel.

Se află de vânzare la Librăria Arhidiecezană în Sibiiu-Nagyszeben.

Prețul unui exemplar: Broșat cor. 250, legat cor. 3.—, porto 20 fileri.

A apărut și se află de vânzare la Librăria : Arhidiecezană din Nagyszeben—Sibiiu :

Tipicul bisericii ortodoxe

intocmit pentru trebuințele preoților români și ale elevilor seminariilor

de Aurel Popoviciu,

duhovnic-econom seminarial, instructor de cântări bisericesti și de tipic.

Aprobat de Preaven. Consistor arhidiecezan prin decusul din 21/VI 1916. Nr. 7238 B.

Se vinde numai legat cu 5 Cor. plus 50 fil. porto, recomandat.

Anunț.

S'a redus prețurile cărților:

1. Arhiepiscopul și metropolitul Andreiu baron de Șaguna, de N. Popea, arhim. și vicar arhiepiscopesc, dela 5 cor. la 2 cor.

2. Memorialul arhiepiscopului și metropolitului Andreiu baron de Șaguna, sau luptele naționale politice ale românilor 1846-1873, de N. Popea, arhim., vic. arhiep. Tomul I, dela 2 cor. 60 fil. la 2 cor.

3. Însemnările unui trecător. Crâmpeie din sbuciumările dela noi, de O. Goga, dela 3 cor. la 1 cor. 50 fil.

4. Desvoltarea primatului papal și influința lui asupra creștinătății. Cercetări istorice, de S. Popescu, dela 1 cor. 25 fil. la 50 fil.

Librăria arhidiecezană.